

Janne Lindqvist:

Vad gäller saken?

Statusläran som verktyg för retorisk argumentationsanalys

Den klassiska *statusläran* erbjuder ett förbisett redskap för retorisk argumentationsanalys – ett redskap som kan användas för att beskriva och analysera offentlig oenighet av många olika slag. Inte minst kan den användas för att analysera kampen om vem som ska få tillskrivas värde-laddade begrepp som ”manlighet”, ”frihet” och ”demokrati”, men i förlängningen också kampen om hur dessa begrepp ska definieras. Artikeln syftar till att tydliggöra denna användbarhet i ett antal tänkta analys-exempel, men avslutas också med en kort analys av ett verkligt fall: debatten om den svenska vänsterpartiledaren Lars Ohlys förhållande till demokratin i TV-programmet *Uppdrag granskning*.

Retoriken får ett allt starkare genomslag i svensk forskning. Det gäller inte endast själva universitetsämnet retorik; retoriska perspektiv anläggs ofta också i litteraturvetenskapliga, idéhistoriska, historiska, sociologiska och statsvetenskapliga studier – låt vara att *terminen* retorik inte alltid används.¹ Alltfler studenter läser också på universitetens och högskolornas retorikutbildningar, och redan en snabb titt på kursplanerna visar att ”retorisk analys” betraktas som en viktig del av dessa. Det förefaller riktigt att tala om en ”retorisk vändning” även i vårt land.² Under de senaste åren har det också varit möjligt att skönja ett ökande intresse för den retoriska teorin, med både

nyskrivna originaltexter och översättningar av moderna klassiker.³ Däremot har diskussionen om den retoriska analysens *metoder* hittills inte varit särskilt livlig – med några få undantag saknas både avancerade vetenskapliga framställningar och mer elementära läromedel.⁴

3 Bland översättningarna kanske främst bör nämnas Perelman (2004), men hit hör också Kohrs-Campbell (2003) – för att begränsa sig till denna tidskrifts översättningar till svenska. Bland de nyskrivna bidragen finns (utan att nämna de många teoretiska texterna som publicerats i denna tidskrift) exempelvis Rosengren (2003) och artiklarna i *Vetenskap och retorik* (2001) – texter från en konferens som i sig själv kan ses som ett uttryck för det ökande teoretiska intresset.

4 Sigrell (2001) bör särskilt nämnas eftersom han – liksom jag i det följande – intresserar sig för analysen av argumentation. Det enda mig bekanta exemplet på det senare är Karlberg & Mral (1998).

1 Om ”implicita” retoriska perspektiv i modern humaniora och samhällsvetenskap, se Gaonkar (1999) s. 203.

2 Jämför Johannesson (2001) s. 7.

Syftet med denna artikel är att presentera ett antal begrepp som kan användas för retorisk argumentationsanalys.⁵ Dessa begrepp hämtar jag från den så kallade *statusläran* och därifrån är de välkända för alla med någon skolning i den klassiska retoriken. Statusläran tillhör retorikens allra äldsta verktyg – det har sagts att den är en lika gammal del av retoriken som föreställningen om atomer är i fysiken.⁶ Statuslärans antika historia har sedan slutet av 1800-talet ägnats en ganska livlig forskning, kanske framförallt i Tyskland och USA.⁷ Läran tilldelas ofta en framskjuten plats i moderna retorikhandböcker och har också en given plats i den svenska retorikundervisningen.⁸ Men medan statuslärans begrepp ofta presenteras som användbara för den presumptive talaren – alltså som en del av den praktiska retoriken – har dess analytiska potential hittills inte ägnats någon särskilt stor uppmärksamhet. Ibland framhålls att offentlig oenighet principiellt alltid kan beskrivas i statuslärans terminologi, men det stannar i stort sett alltid vid teoretiska konstateranden.⁹

Ett generellt undantag från denna regel ska dock nämnas redan nu: statusläran dyker ganska ofta upp i analysen av *försvarstal* av olika slag. I Sverige har den använts i analysen av Mona Sahlins tal i kontokortsaffären.¹⁰ I USA har Bill Clintons

försvarstal i Lewinskyskandalen diskuterats med statusläran som utgångspunkt.¹¹

Jag kommer med andra ord egentligen inte att presentera några *begreppsliga* nyheter i det följande, utan jag syftar till att ge statusläran ett delvis nytt och utvidgat *användningsområde*. Men för detta ändamål kommer statuslärans begreppsapparat delvis att omtolkas, och jag kommer dessutom att föreslå en svenskspråkig terminologi som kan fungera i den praktiska analysen.¹² För att inte endast skapa ytterligare en teoretisk framställning kommer jag emellertid att i slutet av artikeln först demonstrera hur denna begreppsapparat kan fungera vid analysen av ett antal tänkta tal ur olika retoriska genrer och sist tillämpa den på ett verkligt fall, som därmed får fungera som ett slags fallstudium för att prova dess användbarhet i praktiken.

Statusläran är ursprungligen en beståndsdel i den praktiska retorikens arsenal, alltså ett verktyg för att *skapa* ett effektivt tal. Min poäng i det följande är att statusläran också är användbar som ett *analytiskt* instrument, för att karakterisera och analysera en given argumentation. Men innan jag går vidare till att demonstrera hur statusläran kan användas härvidlag kan det vara på sin plats att påminna läsaren om statuslärans huvuddrag. Denna repetition använder jag samtidigt för att konstruera de fyra grundläggande begrepp som sedan kan användas för den retoriska analysen.

Statusläran presenterades i samlad form troligen först av Hermagoras från Temnos ett drygt sekel före Kristus, men hans text

5 Vissa av de argument jag lägger fram har tidigare presenterats i Lindqvist (2002) särskilt s. 24–34, men syftet här är som synes vidare.

6 Dieter (1950) s. 345.

7 Dieter (1950) s. 245 och där anförd litteratur, jämför Nadeau (1964) s. 373–381, Nadeau (1959) och Thompson (1972).

8 Exempelvis Corbett & Connors (1999) s. 124–126 och Johannesson (1998) s. 39–41.

9 Exempelvis i Daniels (2002) s. 516 om analys av journalistik; jämför Farrell (1999) s. 147 och Nadeau (1964) s. 369.

10 Bylander (1997). Jämför Johannesson, Josephson & Åsard (1998) s. 79 och Karlberg & Mral (1998) s. 109.

11 Se exempelvis Miller (2004) och Kramer & Olson (2002).

12 Den terminologi som framförs i den svenska översättningen av Ad Herennium har en otvetydigt juridisk karaktär (det talas om "rättslig rubricering" och "juridisk bedömning") och förefaller mig därför mindre lyckad för mitt försök att visa dess användbarhet också för andra retoriska genrer. Romersk retorik: Till Herennius (1994) s. 25.

finns inte bevarad.¹³ Min framställning bygger därför på Ciceros ungdomstext *De Inventione* från ungefär 90 före Kristus. Dels är denna text relativt entydig i sina begreppsdefinitioner – den har rentav kritiserats, bland annat av författaren själv, för att vara stel och formalistisk.¹⁴ Dels hör den till de framställningar som urskiljer *fyra* olika status (mer om denna term nedan). Vissa andra antika genomgångar av statusläran – däribland den anonyma *Ad Herennium*, Quintilianus *Institutio Oratoria* och den mogna Ciceros verk – utesluter en av kategorierna och begränsar dem till tre.¹⁵ Oavsett skälen för och emot denna uteslutning förefaller det klokt att här i varje fall presentera kategorin för läsaren. Som framgår av det nedanstående menar jag dessutom att alla fyra kategorierna kan vara användbara i den retoriska analysen.¹⁶ Men valet av utgångspunkt är trots allt delvis godtycklig; statuslärans grunddrag kan – med små variationer – återfinnas i en mängd av den klassiska retorikens centrala verk.¹⁷

13 Nadeau (1964) s. 370.

14 Cicero (1942) s. 5 [I.ii]. Jämför Goold (1976) s. xi–xvii, s. xi.

15 *Romersk retorik: Till Herennius* (1994) s. 25–33 [I:18–27]. Quintilianus (1920) s. 407–463 [III.vi]. Cicero (1942) s. 275–283 [II.xxv–xxvii]. Jämför Nadeau (1964) s. 379.

16 Quintilianus för ett långt resonemang om varför han begränsar antalet status till tre, där han emellertid menar att den fjärde kategorin kan vara tillämplig i vissa fall, exempelvis för den som undervisar nybörjare. Quintilianus (1920) s. 423–437 [III.vi.29–55] resp. s. 451–543 [III.vi.83].

17 Se exempelvis *Romersk retorik: Till Herennius* (1994) s. 25–33 [I:18–27]; Quintilianus (1920) s. 407–463 [III.vi]; Cicero (1942) s. 275–283 [II.xxv–xxvii]. Påpekandet att framställningen av statusläran hos olika teoretiker skiljer sig mest ifråga om språkbruk görs för övrigt också hos Quintilianus (1920) s. 409 [III.vi.2]. Statuslärans grundform återfinns också hos en renässansretoriker som Vossius (1990) s. 10–11.

Statusläran i den klassiska retoriken

Statusläran är i den klassiska retoriken en del av den retoriska arbetsprocessens första moment, *inventio*, alltså själva ”finnandet” av argument. Närmare bestämt syftar statusläran till att hjälpa talaren att avgöra vilken huvudfråga talet egentligen ska handla om. Cicero hävdar inledningsvis att ett tal alltid är förbundet med en fråga, vad han kallar ”saken” eller *constitutio*.¹⁸ Det är denna ”sak” som i andra texter, däribland Ciceros senare verk, kallas för *status* (*stasis* eller *stases* på grekiska), och som givit upphov till benämningen statusläran. Frågan som den presumtive talaren måste ställa sig är alltså *vad saken gäller* – vad som egentligen skall debatteras. (Quintilianus påpekar också att det inte är förrän två parter är *oeniga* som en fråga uppstår – ett viktigt påpekande som vi ska återkomma till senare.)¹⁹ Ordet *status* är besläktat med det svenska ”stå”, och i enlighet med detta skulle vi kunna översätta status med ”ställning”.²⁰ I Ciceros exempel står en person anklagad för stöld, och av pedagogiska skäl tar jag min utgångspunkt i samma exempel. Detta problem kan nu angripas på fyra i grunden skilda sätt, genom att just ställa frågan vad saken gäller.

För det första kan saken gälla faktum, det vill säga om det verkligen ligger till på det sätt som talaren vill hävda, vad Cicero kallar för *constitutio coniecturalis*.²¹ Frågan gäller här om den anklagade verkligen har begått den

18 Cicero (1976) s. 21 [I.viii.10]. Lausberg talar om *constitutio* som ”frågans väsen”, (1960) s. 64.

19 Quintilianus (1920) s. 411 [III.vi.6–7]; jämför Nadeau (1964) s. 369.

20 Jämför Dieter (1950) s. 345–348 och Nadeau (1964) s. 388, och de där förda diskussionerna om termens betydelse och etymologi. I den svenska översättningen av *Ad Herennium* används termen ”frågeställning”. *Romersk Retorik: Till Herennius* (1994) s. 25 [I.18].

21 Cicero (1976) s. 21–23 [I.viii.10–I.viii.11]. Se Lausberg (1960) s. 65 och 70–71.

handling han åtalas för (eller om handlingen verkligen ägt rum) – vi kan erinra om den engelska termen "conjecture", som betyder "gissning" eller "sannolikhetslut". Det gäller i detta fall endast för talaren att ge bevis för att så är (eller inte är) fallet. Visserligen förekommer termen "konjektur" i svenska språket, så benämningen "konjektural" skulle väl inte vara helt otänkbar för denna typ av argumentation. För att uppnå en ledigare språkdräkt skulle jag dock vilja beteckna den som *bevisande*, eftersom den har att göra med "rena fakta", eller i varje fall frågan om vad som är möjligt att göra sannolikt.²²

För det andra kan saken gälla vilket begrepp som skall användas för att beskriva en viss handling, *constitutio definitiva*.²³ Här råder alltså ingen oenighet i frågan om vad personen gjort utan frågan gäller vilken term som skall användas för att beskriva handlingen – om det verkligen är fråga om ett brott. Cicero exemplifierar med att åtalet gäller en person som stulit ett heligt föremål. Är det då fråga om stöld eller om helgerån? I detta fall riktar man alltså in sig på definitionen av "stöld". En nutida svensk försvarsadvokat kanske snarare skulle hävda att den ovanstående "stölden" var fråga om ett lån – och att den åtalade endast gjort sig skyldig till "egenmäktigt förfarande" eller något sådant. Parterna är alltså överens om att en viss gärning har begåtts, men oense om hur brottet bör rubriceras eller definieras. Denna argumentationsstrategi kan följaktligen kallas för en *definierande* argumentation.

Det tredje fallet är när det råder enighet både i fråga om vad personen gjort och hur

22 I någon mening är det naturligtvis alltid fråga om att "bevisa" en ståndpunkt, men denna mer teoretiska frågeställning lämnar jag därhän. I den svenska översättningen av Ad Herennium används uttrycket "faktaprövning" för denna kategori. Romersk retorik: Till Herennius (1994) s. 25.

23 Cicero (1976) s. 21–25 [I. vii.10–I.vii.12]. Se Lausberg (1960) s. 66 och 71–80.

saken skall definieras, men det finns en oenighet om vilken kvalitet själva handlingen ändå har, *constitutio qualitatis*.²⁴ Denna form kan vara svår att skilja från den förra, men består i grund och botten i frågan om hur själva handlingen skall beskrivas. Vi vet alltså – för att fortsätta med det tidigare exemplet – att den anklagade har tillgripit det heliga föremålet och vi är eniga om att det skall betraktas som stöld, men det kan finnas skäl att beskriva saken som hedervärd eller åtminstone förlätlig. Kanske åberopar vi fattigdom eller hunger – eller varför inte en olycklig uppväxt. Detta kan kallas för ett *kvalitativt* resonemang. Till denna strategi för Cicero ett antal underavdelningar, bland andra *concessio* (att erkänna skulden men be om förlåtelse), *remotio criminis* (att föra över anklagelsen på någon annan, exempelvis en uppdragsgivare), *relatio criminis* (att återföra skulden på den anklagande) och *comparatio*, jämförelse, vilket antingen kan bestå i påståendet att den olagliga handlingen var nödvändig för att kunna utföra en annan hedervärd eller nödvändig handling, eller i jämförelsen med ett större brott.²⁵ Uppräkningen av dessa underkategorier gör det tydligt att Cicero framförallt har rättegångstal i åtanke i sin framställning, och vi ska därför inte gå in närmare på dem här, men som vi senare ska se är det inte otänkbart att använda vissa av dessa termer också om andra typer av tal. De kan emellertid alla betraktas som varianter av *kvalitativa* resonemang.

Den fjärde utgångspunkten kallar Cicero för *constitutio translationis*.²⁶ I rättegångs-

24 Cicero (1976) s. 25–33 [I.ix.12–I.xi.15]. Se Lausberg (1960) s. 81–82 och 107–108.

25 Cicero (1976) s. 31–33 [I.xi.15]. Se Lausberg (1960) s. 100–101.

26 Cicero (1976) s. 33 [I.xi.16]. Se Lausberg (1960) s. 83. Observera att denna kategori inte alls är identisk med den *status translationis* som beskrivs av Johannesson, och som där behandlas som synonym med *status qualitatis*, vilken motsvarar *constitutio qualitatis* här ovan. Johannesson (1998) s. 39.

exemplet kan den bestå i att man hävdar att saken skall föras i en annan domstol, av andra kontrahenter, under ett annat lands lag eller när vi på annat sätt reser frågor om själva proceduren.²⁷ Denna kategori är det som ibland utesluts av de antika auktoriteterna.²⁸ I denna fjärde ställning för man alltså över frågan till ett annat område. Istället för att ifrågasätta att den åtalade begått den påstådda handlingen, att den enligt lagen kan karakteriseras som stöld, och istället för att hävda att det finns förmildrande omständigheter framför vi alltså formella invändningar. Vi hävdar exempelvis att den atenska lagen inte gäller för stölder på landsbygden, att åklagaren eller domaren inte är behörig att föra denna rättsprocess eller att något annat i själva rättegångsförfarandet är ogiltigt. I en modern svensk domstol kan denna strategi knappast bli aktuell, men man kan möjligen tänka sig en rättstvist mellan makar från olika länder, där frågan om vilket lands rätt som skall tillämpas på målet kan få helt avgörande betydelser. I överensstämmelse med de tidigare nämnda begreppen kan detta slags resonemang kallas *överförande* eller *procedurell* argu-

mentation.

Det är ingen slump att Cicero behandlar dessa fyra strategier i nu nämnd ordning. Om det är möjligt att bevisa att den anklagade inte begått det sagda brottet så är detta alltid, som Quintilianus påpekar, det starkaste slaget av argumentation.²⁹ I någon mån blir också strategierna mer riskfyllda – avseende eventuella negativa påföljder för den anklagade – ju längre ned i uppräkningsen man kommer. Med andra ord bör man alltid välja den översta strategi som är möjlig i det enskilda fallet.³⁰

Jag har här – liksom ofta de klassiska auktoriteterna – demonstrerat hur statusläran fungerar genom att ge exempel ur en tänkt rättegång. Den klassiska retoriken skiljer som bekant mellan tre talgenrer, *genus judiciale* (rättegångstal eller vad vi i vid bemärkelse kan kalla ”rättslig retorik”, det vill säga anklagelse- och försvarstal), *genus demonstrativum* (vad som brukar översättas med ”ceremoniella tal”, framförallt hyllningstal och smädestal) och *genus deliberativum* (rådgivande, framförallt politiska, tal).³¹ Men även om det alltså ofta är *genus judiciale* som får tjäna som utgångspunkt i presentationen av statusläran – säkerligen av pedagogiska skäl – så framhåller de antika retoriklärarna att systemet i princip ska vara möjligt att tillämpa också på de andra två typerna av tal.³² Cicero påpekar med viss emfas att *varje*

27 Cicero (1976) s. 33 [I.xi.16]. Se Lausberg (1960) s. 83.

28 Romersk retorik: Till Herennius (1994) s. 25-33 [I:18-27]. Quintilianus (1920) s. 407-463 [III.vi]. Cicero (1942) s. 275-283 [II.xxv-xxvii]. Jämför Nadeau (1964) s. 379. Uteslutningen är inte utan skäl: frågan om vilken domstol som ska ta upp ett visst fall kan ses som en variant på frågan om vilken lag som är tillämplig, alltså hur fallet ska definieras. Men man kan också hävda att frågan ju alltid redan är avgjord när ett fall hamnar inför domarna – att talaren framställer sin sak inför dem innebär ju att han eller hon accepterar att de i någon mån har domsrätt. Quintilianus anför ytterligare ett logiskt argument. Om proceduren ifrågasätts blir det ju, menar han, åter en fråga om någon av de tre föregående ställningarna: också påståendet att stölden ägde rum på landsbygden måste ju bevisas, liksom begreppet ”landsbygden” måste definieras och så vidare. Jämför Quintilianus (1920) s. 445-447 [III.vi.72].

29 Quintilianus (1920) s. 413 [III.vi.10].

30 Ordningen är naturligtvis möjlig att diskutera, i varje fall vad gäller de två sista kategorierna. Generellt är dock – förefaller det mig – Quintilianus påpekande korrekt. Johannesson talar mycket betecknande om att ”retirera” från en punkt till en annan (1998) s. 39.

31 Lennart Hellspong har klagrande påpekat att dessa genrer handlar om ”öppna frågor”: ”hur vi skall handla (*genus deliberativum*), hur vi bäst tolkar det som skett (*genus judiciale*) och hur vi pekar ut våra värden (*genus demonstrativum*)”. Hellspong (2001) s. 13-28.

32 Samma påpekande görs av Lausberg (1960) s. 65. Se exempelvis Quintilianus (1920) s. 431 [III.vi.41]. Hos Vossius är det mindre klart; han

form av (offentlig) oenighet kan förstås i statuslärans termer, och liknande formuleringar återfinns också hos Quintilianus.³³ Detta är en viktig poäng som inte alltid framgår i de moderna retorikhandböckerna.³⁴ Men även om det står klart att statusläran kan appliceras på alla typer av tal så utvecklar Cicero aldrig denna ståndpunkt och det är – liksom oftast hos de klassiska auktoriteterna – hela tiden det juridiska talet som står i centrum för diskussionen om just statusläran.³⁵

Vi har här begreppsiggjort en skillnad mellan fyra skilda typer av *argumentationsstrategier* som vi har benämnt *bevisande*, *definierande*, *kvalitativa* och *överförande* resonemang. Syftet med att presentera dessa svenska termer är bland annat att tydliggöra att statusläran kan uppfattas som analytiska kategorier snarare än fyra ”typer av försvar”. Därmed står det nämligen klart att de kan användas i betydligt fler sammanhang än endast för att analysera försvarstal (eller ”rättslig retorik” överhuvudtaget).³⁶ Kanske framgår detta tydligast om jag tillämpar dem på ett par (tänkta) exempel ur de två genrer som vanligen inte förknippas med statusläran.

---

tar upp statusläran när han behandlar juridiska tal men diskuterar också användningen av *status qualitatis* (vilket motsvarar *constitutio qualitatis*) i deliberativa eller rådande tal Vossius (1990) s. 10.

33 Cicero (1976) s. 21 [I.VII, 10]; Quintilianus (1920) s. 409 [III.vi.1].

34 Jämför exempelvis Corbett & Connors (1999) s. 124–126 och Johannesson (1998) s. 39–41.

35 Ray Nadeau, en av statuslärans främsta moderna kännare, skriver: ”The system [...] in [...] ancient rhetorics is obviously forensic in emphasis.” Nadeau (1964) s. 370.

36 Med denna term avser jag här alltså försvars- och anklagelsetal både i och utanför domstolarna.

Statusläran som analysverktyg

Vi tänker oss en bröllopsfest. Under middagen reser sig en av bröllopsgästerna och berättar ett antal episoder från en beryktad tågloff i nionde klass. Under denna resa, säger han, lärde han känna brudgummen väl, och kan intyga att han är den roligaste han känner. I talets slut vänder han sig till bruden och betygar att hon gjort ett gott kap, och att äktenskapet säkerligen kommer att bli fullt av lycka eftersom brudgummen har en sådan god humor och positiv livsinställning.

Som analytiker kan vi här först konstatera att det är fråga om ett hyllningstal – det hör alltså hemma i *genus demonstrativum*. Argumentationen bygger – som ofta i retoriken – på exempel. I statuslärans termer är det fråga om ett *bevisande* resonemang – resehistorierna får tjäna som exemplifierande bevis för tesen att brudgummen är ”rolig”.

Efter en stund tar en ny gäst till orda. Det är brudgummens farbror som tycks ha uppfattat det förra talet som ett etikettsbrott. Han framhåller att brudgummen framförallt är en ordningsam ung man, och att händelserna på tågloffven nog snarare kan beskrivas som viktiga livserfarenheter som bidragit till hans mognad och livsvisdom – ”det är just sådana handlingar”, säger han, ”som brukar lägga grunden till en stillsam och eftertänksam personlighet”. Kanske ger han till och med exempel på några sådana fall. På många sätt liknar talet det förra: det är fråga om ytterligare ett hyllningstal som utgår från exempel (men exemplen hämtas denna gång från annat håll). Talarna är också eniga ifråga om vad som hände på den omtalade tågloffven. Med hjälp av statusläran kan vi emellertid uppmärksamma en skillnad mellan detta tal och det förra: här ägnar sig talaren åt att diskutera vad vi bör *kalla* de handlingar som brudgummen

ägnat sig åt ("roliga" eller "livserfarenheter") – alltså åt ett *definierande* resonemang. Exemplet demonstrerar i sin enkelhet att statuslärans begrepp – i lika hög grad som exempelvis frågan om genre och typen av argumentation – kan användas för att beskriva vad talaren faktiskt gör, alltså för att beskriva *hur* hans argumentation är uppbyggd för att han ska lyckas med det övergripande målet: att hylla den nygifte unge mannen.

En tredje talare, brudgummens fryntliga kusin, som nu försöker lätta upp en situation som börjar bli något spänd kanske vidgår att brudgummen visserligen *är* svag för "roligheter" – men att dessa alltid präglas av en djup värme, och att brudgummen dessutom alltid ersätter allt som eventuellt gått sönder under hans roliga äventyr. Hon har, kan hon hävda, rentav själv varit vittne till flera sådana tillfällen. På många sätt liknar detta tal det förra; återigen är det fråga om *demonstrativ* retorik och om argumentation utifrån (nya) exempel. Med hjälp av statuslärans begrepp är det emellertid möjligt att identifiera en skillnad mellan talarnas argumentationsstrategier. Kusinen anför vad vi kunde kalla "förmildrande omständigheter" och ägnar sig därmed åt ett *kvalitativt* resonemang.

När nu festligheternas toastmaster reser sig och istället berättar ett antal historier som visar brudparets starka kärlek – och ber brudgummens bekanta att fortsätta diskussionen om tagluffen i rökrutan – är det fortfarande fråga om ett *demonstrativt* tal utifrån exempel. Men med hjälp av statuslärans kan vi precisera karakteristiken. Dels förpassar han diskussionen utomhus, och *överför* därmed alltså bokstavligen frågan till ett annat område. Men – och detta är egentligen av större intresse – vi skulle kunna beskriva hans tal som överförande också i en utvidgad och metaforisk mening. Toastmastern introducerar, liksom tidigare brudgummens farbror och kusin, som vi ser en *ny term* här

(kärlek), men det är ändå inte fråga om vare sig ett definierande eller ett kvalitativt resonemang, eftersom hela grunden för argumentationen så att säga byts ut. Fakta varken bestrids eller accepteras, hur dessa skall betecknas diskuteras inte och kärleken åberopas inte för att nyansera eller ändra kvaliteten i brudgummens "rolighet". Istället förs hela debatten över till just ett annat område – kärleken. Genom att han introducerar en helt ny grund för hyllningen – parets kärlek – så har han också i detta avseende fört över diskussionen "till en annan domstol". Här visar sig alltså den fjärde kategorin i Ciceros uppställning användbar i den retoriska analysen.³⁷

Det ovanstående exemplet bör klargöra att en analys enligt statuslärans *inte* syftar till att beskriva medvetna val som en talare eller författare gjort. Analysen avtäckar vilken typ av "fråga" talaren riktar in sig på för att uppnå målet att hylla brudgummen. Det är inte talarens "arbetsprocess" analysen syftar till att frilägga, utan till att beskriva själva argumentationens form eller typ. Bröllopstalarna må känna till – eller inte – statuslärans, det spelar ingen som helst roll för oss som analytiker. Det är inte i *högre grad* fråga om exempelvis ett definierande resonemang om en viss talare verkligen analyserat sina möjligheter och kommit fram till att "jag bör nog retirera till *constitutio definitio*". Det "definierande" i ovanstående exempel ligger helt och hållet i argumentationens *form*, och i dess förhållande till det föregående talet –

37 Men vi kan, som Quintilianus påpekar, också hävda att talaren genom att föra över diskussionen till ett annat område naturligtvis också använder sig av någon av de föregående argumentationsstrategierna. Jämför Quintilianus (1920) s. 445-447 [III.vi.72]. Här skulle det exempelvis kunna gälla om de episoder som brudgummen nämner verkligen har inträffat, alltså ett bevisande resonemang. För att kunna beskriva denna fjärde talares strategi i förhållande till den första talaren är denna kategori emellertid nödvändig.

inte hos talaren.

Enkelt uttryckt hjälper oss statusläran att klargöra "vad saken gäller", alltså vilken "fråga" eller "sak" som egentligen dryftas eller står i fokus i en viss text. Det är – som vi minns att Quintilianus påpekar – först när det råder oenighet i någon form som vi kan tala om att en "fråga" har uppstått. Och denna fråga kan, som ovanstående exempel visar, gälla antingen fakta, definitioner, kvaliteter eller i vilket forum saken ska avgöras. Statusläran är därmed användbar i analysen av enskilda tal, för att precis beskriva *hur* talaren gått till väga – vilken "argumentationsstrategi" han eller hon använder. Redan det är naturligtvis av intresse i sig, men statuslärans analytiska användbarhet kan – lite beroende på teoretisk hållning – också vidgas till att omfatta mer övergripande spörsmål. I bröllopsexemplet ovan kan den användas för att analysera *hur* värderingen av brudgummens ungdomsleverne (om-) skapades och (om-) förhandlades och – om jag tillåts pressa exemplet en aning – *hur* värderingen av sådana handlingar mer generellt omskapas och omförhandlas. Det betyder i förlängningen att statuslärans begrepp kan användas för att beskriva och analysera *hur* specifika offentliga ideologiska, moraliska och överlag attitydmässiga förändringar faktiskt gått till.³⁸

Så länge det gäller juridisk och demonstrativ retorik är det alltså relativt enkelt att tillämpa statusläran som ett analysverktyg. Det blir lite mer komplicerat när vi för över resonemangen på *deliberativ* retorik. Vi kan hämta vårt exempel ur debatten kring det svenska EMU-medlemskapet. "Sverige bör gå med i EMU eftersom EMU stärker EU och därmed gynnar freden", var ett av Ja-

sidans argument inför folkomröstningen.³⁹ Påståendet är naturligtvis *svårt* att bevisa eller vederlägga, men det är icke desto mindre fråga om just ett *bevisande* resonemang. Frågan gäller här helt enkelt om det är sant – eller sannolikt – att EU (och därmed EMU) gynnar freden eller inte. När EMU-motståndarna hävdade att EU tvärtom skulle innebära en omfattande militarisering, och snarare *hota* freden, var det alltså fortfarande fråga om *bevisande* resonemang, eftersom argumentet bygger på att man ifrågasätter själva sakförhållandet. (Minns att det är *sättet* att argumentera – inte argumentens hållbarhet eller "sanning" som står i centrum för vår analys). "Frågan" är fortfarande densamma – i denna mening är parterna faktiskt eniga.

Vi kan nu tänka oss en debattör som menar att det som andra beskriver som "gynnsamt för freden" snarare bör kallas för ett nytt slags krigföring. "Man bör", kan vi tänka oss att talaren säger, "kalla saker vid deras rätta namn. Det som pågår idag i EU, det är förberedelser för en ny form av krig, med nya vapen. Ett dödande med hunger och törst istället för bomber och gevär." I detta fall kan vi som analytiker urskilja ett *definierande* resonemang. Frågan har förflyttats från fakta – där talarna i någon mening kan betecknas som eniga – till att gälla vilka termer som kan användas för att beskriva dessa. Vi kan nu tänka oss en talare som reser sig upp och indignerat utbrister: "Om EMU leder till att färre dödas av bomber och gevär – då är väl EMU bra för freden? Allt annat är nyspråk!" Trots ilskan skulle hon vara enig med föregående talare om vilken "fråga" saken gäller. Även i detta fall är det fråga om *definierande* resonemang.

Ett argument som istället antog formen

38 För teoretiska resonemang om att använda retorik för att analysera hur "offentlig moral" skapas och omförhandlas (utan att nämna statusläran) se exempelvis Condit (1999) s. 311 och Ekedahl 1999, s. 21. Jämför Lindqvist (2002) s. 26-27 och där anförd litteratur.

39 Som Quintilianus påpekar blir det en fråga om status först när talarna anför argument för sin sak. Ur påståendet "Sverige bör gå med i EMU" och svaret "Nej" kan alltså inget status utläsas. Jämför Quintilianus (1920) s. 449 [III.vi.76-77].

”EMU må gynna freden, men dess ekonomiska konsekvenser för rikets möjligheter att stävja en ekonomisk kris är så allvarliga att vi inte bör gå med” skulle enligt samma sätt att se snarare få karakteriseras som ett *kvalitativt* resonemang – talaren anför ju ett slags ”förmildrande omständigheter”. Vi kan här också tänka oss talare som framhåller att EMU berövar oss en central symbol för den svenska kulturen – kronan. Även i dessa fall kan vi urskilja *kvalitativa* resonemang.

Till sist kan vi också dra oss till minnes de debattörer som ifrågasatte att saken gjordes till föremål för en folkomröstning – och alltså ville *överföra* frågan till ett annat forum.

Observera att ovanstående kategoriseringar är beroende av vilket argument vi valde som utgångspunkt för analysen – i detta fall alltså fredargumentet, så som det framfördes av Ja-sidan. I ett idealfall kan vi möjligen rekonstruera det exakta ögonblicket när en offentlig oenighet uppstår, men i praktiken misstänker jag att detta vanligen är en punkt som måste konstrueras av analytikern. I analysen av EMU-debatten skulle det vara möjligt för oss att istället utgå från, säg, argumentet ”Vi bör inte gå med i EMU eftersom det innebär att vi förlorar kontrollen över statsfinanserna”. I ett sådant perspektiv skulle argumentet ”Jo, men EMU gynnar freden, och därför bör vi gå med” snarare få karakteriseras som kvalitativt. Av denna anledning är det viktigt att påpeka att de olika analytiska kategorierna inte i sig innebär någon absolut värdering av argumentens värde eller styrka. Vilken argumentationsstrategi vi kan urskilja i ett visst uttalande är med andra ord alltid beroende av vår valda utgångspunkt. Detta är något som också de klassiska auktoriteterna insåg och ofta diskuterade utförligt.⁴⁰ Vilket begrepp som används beror alltså alltid på analyti-

kerns utgångspunkt eller perspektiv, på i vilket sammanhang vi väljer att placera den analyserade texten. Detta är självfallet inget negativt, utan tvärtom en av fördelarna med just denna typ av analysmetod, eftersom den alltid kommer att betona (och rent av förutsätta) att argumentationen endast kan förstås i förhållande till en specifik kontext eller bakgrund. Här ligger en del av det karakteristiskt retoriska i metoden.

Lars Ohly, demokratin och kommunismen

Båda de ovanstående exemplen klagör förhoppningsvis på ett pedagogiskt vis hur användbar statusläran kan vara för analysen av offentliga debatter, men problemet med tänkta exempel är ofta att de är alltför förenklade. Sist av allt kan det därför vara på sin plats att prova verktygen på ett fall ur verkligheten. Den nyligen aktuella svenska debatten om vänsterpartiledaren Lars Ohlys förhållande till demokrati (och kommunism) kan få tjäna som exempel.

Den 28 september och 5 oktober 2004 sände Sveriges Television två reportage i serien *Uppdrag granskning*. Det första programmet bar titeln ”Vänsterns historieförfalskning” och behandlade banden mellan det svenska *Vänsterpartiet* (tidigare *Vänsterpartiet Kommunisterna*, VPK) och östblockets kommunistdiktaturer.⁴¹ I det andra reportaget ”Vänsterpartiet del 2 – om Lars Ohly” fortsatte granskningen, men denna gång granskades särskilt hur den nuvarande partiledaren Lars Ohly förhållit sig till de kommunistiska diktatureerna och hans inställning till demokratin som sådan.⁴² Inslaget utlöste en livlig offentlig debatt, men jag koncentrerar mig här till själva reportaget och den TV-sända debatt som följde direkt

40 Se exempelvis *Romersk retorik: Till Herennius* (1994) s. 29 [I.x.14]; Quintilianus (1920) s. 409–419 [III.vi.2–III.vi.22].

41 SVT 28.9.2004.

42 SVT 5.10.2004. Alla citat i det följande är hämtade från denna TV-sändning.

efter inslaget. Det betyder att jag endast analyserar en bild som presenterades av journalister, producenter och andra *gatekeepers*. För mitt pedagogiska syfte är det en fördel att det empiriska materialet är begränsat och någorlunda lättåtkomligt, om läsaren bara håller i minnet att det är den bild av Ohly som presenterades i *TV-programmet* som följande resonemang gäller. Det visar sig också att här förekommer samtliga de olika argumentationsstrategier som de klassiska retorikerna urskiljer.

Programmet inleds med att kameran zoomar ut från en fingerad begravningsannons över kommunismen, belyst med röd färg, samtidigt som en röst säger att "man kan inte kalla en fågel för en hund om alla andra uppfattar det på ett annorlunda sätt". Det är alltså i någon mening begreppet "kommunism" som tycks stå i fokus här. Och programmets utgångspunkt, förstår vi snart, är att "partiledaren kallar sig kommunist, för han står fast vid sina ideal", som reportern Janne Josefsson berättar några minuter in i programmet. Redan i den TV-sända debatt som följde efter det andra inslaget påpekade historikern Åsa Linderborg att hela reportaget kan betraktas som en del av en "kamp om definitioner".⁴³ Men med hjälp av statusläran kan vi precisera denna karakteristik väsentligt. Det är nämligen, vilket jag ska demonstrera i det följande, endast i undantagsfall fråga om definierande resonemang som förs i *Uppdrag granskning* reportage.

Lars Ohly (LO) förklarar i en intervju-situation med Janne Josefsson (JJ) att hans kommunistiska övertygelse inte innebär att han ger eller någonsin har givit stöd till någon form av diktatur, utan att det tvärtom var ett uttryck för en *fördjupad* form av demokratisk övertygelse:

LO: Går man tillbaka till [...] Marxismens

klassiker så menar jag också att det är den mest demokratiska läran därför att det handlar om att skapa demokrati i hela samhället. Inte bara politisk demokrati utan också ekonomisk demokrati.

JJ: Så du sätter likhetstecken mellan kommunismen och kampen för demokratin?

LO: Ja. För mig har det alltid varit så att socialismen är en utveckling av demokratin. Och är den inte det, då är den inte värd att försvara.

Så långt är det väl framförallt fråga om *definierande* resonemang. Ohly beskriver "socialism", "marxism" och "kommunism" som utbytbara termer, och menar att dessa innebär "en utveckling av demokratin". Men det är faktiskt inte begreppet "kommunist" som står i centrum här, utan termen "demokrat". Josefsson och Ohly förefaller faktiskt *eniga* om att Ohly är just kommunist, och *frågan* gäller istället om Ohly kan kallas "demokrat". Med andra ord ägnar sig Josefsson (och TV-programmets producenter) sig här åt *definierande* resonemang.

En bit in i programmet förs en ny argumentation fram. Först citeras ett uttalande där Ohly får säga att hans inställning alltid har varit mer eller mindre densamma i denna fråga:

LO Du får svårt att hitta att jag har på något sätt arbetat för diktatur eller för den partiteori som [...] på något sätt förminska demokratin. Tvärtom så tror jag att det är få som skulle kunna ifrågasätta mitt demokratiska engagemang. Och i allting jag har gjort så har just det varit ledstjärnan.

Här är det ganska tydligt att det är termen "demokrat" som står i centrum: det är i själva verket *denna* term som Ohly argumenterar för att få rätt att använda om sig själv. I detta sammanhang citerades ett antal uttalanden där Ohly tycktes åsidosätta de demokratiska principerna. Därmed har reporta-

43 Formuleringen finns också i Alm (1999).

get glidit över i ett *bevisande* resonemang. Debatten har lämnat begreppet ”kommunism” för frågan om Ohly kan kallas demokrat eller inte. Att debatten som följde programmet framförallt kom att handla just om denna punkt är en slående illustration till den klassiska retorikens lärdom att bevisande resonemang alltid ger starkast effekt och bör väljas om det är möjligt.

Men TV-inslaget skulle komma att visa upp också andra typer av argumentation. I den TV-sända diskussion som följde TV-programmet förklarade historikern Åsa Linderborg att ”Lasse Ohly är en produkt av 80-talet”:

Jag tror att det är ganska viktigt att komma ihåg att han skolades under en väldigt hård tidsperiod när man var tvungen att välja sida för [...] de som var politiskt aktiva. Alltså, man var tvungen att välja antingen USA-imperialismen eller [...] Sovjetsidan. [...] Så att han är en produkt av ett hårt 80-tal.

Ohlys uttalanden måste förstås mot en specifik historisk bakgrund. Linderborg anför med andra ord ett slags förmildrande omständigheter, och ägnar sig därmed åt ett *kvalitativt* resonemang. Senare i inslaget hävdade hon att ”om hundra år så kanske det är liberalerna som står vid [...] skampålen och blir anklagade för att de inte har varit kritiska till USA:s inblandning i Latinamerika eller Israels ageranden, Vietnamkriget och så där”. Påpekandet kan betraktas både som en form av *comparatio* – en jämförelse med ett ”grövre brott” – och som ett försök att föra över diskussionen till en ”annan domstol” (framtiden) – alltså ett *överförande* resonemang.

Med hjälp av statusläran kan vi närma oss frågan om ”vad saken gäller” i *Uppdrag gransknings* reportage och i den efterföljande debatten. Med hjälp av dess kategorier kan vi visa att det i grund och botten är fler frågor som debatteras – frågor om *definitioner*

och *kvaliteter* lika väl som frågor om *fakta*. Det är inte endast frågan om Lars Ohlys förhållande till demokratin som behandlades i reportaget och den efterföljande debatten, men en analys enligt statusläran demonstrerar ganska tydligt att det framförallt är denna fråga som saken gäller. Till viss del *kan* reportaget – som Linderborg antydde i debatten – också istället förstås som en kamp om betydelsen av begreppet ”kommunism”. Vad ”saken gäller” blir i så fall frågan om vad detta begrepp betyder och vem som ska äga privilegiet att bestämma detta. Men en analys enligt statusläran visar att samtliga deltagare – även Linderborg – snarare uppfattar begreppet ”demokrat” som det åtråvärda. Det är frågan om Ohly är demokrat eller inte som står i centrum, inte frågan om vad ”kommunist” betyder. Det är ständigt just Ohlys demokratisyn som står i fokus. Möjligen kan vi uppfatta detta som ett tecken på att ”kampen om definitioner” i ett avseende redan är avgjord; ”demokrat” är det mest åtråvärda begreppet – det är rätten att beteckna sig med denna term som saken framförallt gäller – också för kommunisten Ohly.

Några veckor efter det att reportaget sändes kom en oväntad försvarare till Ohlys sida. Det var moderaten Tove Lifvendahl som i en debattartikel kritiserade *Uppdrag gransknings* journalistiska metoder.⁴⁴ I och med att hon därmed ifrågasatte TV-programmets legitimitet, och därigenom hävdade att frågan om Ohlys demokratisyn borde avgöras i ett annat forum, kom hon här att bokstavligen introducera ett *överförande* resonemang. Men möjligen kan hennes inlägg också tolkas som ytterligare ett tecken på att ”kampen om definitioner” i detta fall redan är avgjord.

.....
44 Lifvendahl (2004).

Avslutning

En viktig uppgift för en retorisk analytiker är att studera de argumentativa strategier som används i offentlig retorik. I denna artikel har jag försökt visa hur användbar den klassiska statuslärans begreppsapparat är för att beskriva och analysera en aspekt av dessa strategier – de positioner eller ”ställningar” som olika talare väljer att inta. Genom att först lösa upp de band som traditionellt sett finns mellan statusläran och den *rättsliga* retoriken, och därefter visa att dess olika status kan uppfattas som fyra typer av argumentationsstrategier (*bevisande, definierande, kvalitativa* och *överförande resonemang*) är det möjligt att demonstrera statuslärans användbarhet för den retoriske analytikern. Men för att inte stanna vid teoretiska resonemang har jag också exemplifierat hur dessa begrepp kan användas för att beskriva retorik ur de två genrer som normalt inte brukar förknippas med statusläran – och inte bara den juridiska retoriken.

Sist har jag analyserat delar av *Uppdrag granskning*s reportage om Vänsterledaren

Lars Ohlys demokratisyn. Exemplet visar hur användbar statusläran är för att beskriva offentlig oenighet i allmänhet, men kanske i synnerhet hur den erbjuder en förfinad begreppsapparat för analysen av hur olika debattörer väljer att placera sig när betydelsen av olika begrepp och värdeord diskuteras och omförhandlas i det offentliga. ”Kampen om definitioner” erbjuder ett stort och intressant forskningsfält som historikerna bara nyligen börjat kartlägga.⁴⁵ Och även om denna forskning ofta är *teoretiskt* välunderbyggd, så kan den klassiska statusläran erbjuda en distinkt och tydlig begreppsapparat och därmed en *metod* för den konkreta analysen – närmast oavsett vilken som är den teoretiska utgångspunkten i det enskilda fallet. Som exemplet med Lars Ohlys demokratisyn visar så är statuslärans begreppsapparat av intresse inte endast för retorikern av facket, utan för alla de som intresserar sig för hur språket används för att debattera, legitimera och motivera olika former av socialt handlande.

45 Jämför Alm (1999).

Om författaren:

Janne Lindqvist är filosofie doktor och forskar och undervisar i retorik och litteraturvetenskap vid bland annat Uppsala universitet och Högskolan i Gävle. Hans avhandling från 2002 heter *Dygdens förvandlingar. Begreppet dygd i tillfällstryck till handelsmän före 1780*.
Epost: jlt@hig.se

Litteratur

- Alm, Mikael (1999): ”Kungen och ’friheten’. Kampen om definitioner under det gustavianska enväldet”, i: *Ordets makt och tankens frihet*, Humanistdagarna 1999, utg. Rut Boström Andersson, Uppsala, s. 33–41
- Bylander, Erik (1997): ”Kanske en statsminister” i *Rhetorica Scandinavica* 3, 64–70
- Cicero, Marcus Tullius (1942): *De Oratore*, vol 1. Books I, II, med engelsk parallelltext, övers. E.W. Sutton, Cicero in Twenty-Eight Volumes 3, The Loeb Classical Library 348, utg. H Rackham, London & Cambridge, Mass.
- Cicero, Marcus Tullius (1976): *De Inventione; De Optimo Genere; Topica*, med engelsk parallelltext, övers. H.M. Hubbel, Cicero in Twenty-Eight Volumes 2, The Loeb Classical Library 386, utg. George P. Goold, London & Cambridge, Mass.
- Condit, Celeste Michelle ”Crafting Virtue. The Rhetorical Construction of Public Morality” i: *Contemporary Rhetorical Theory. A Reader*, ed. John

- Louis Lucaites, Celeste Michelle Condit & Sally Caudill, New York, NY, 306-325.
- Corbett, Edward P.J. & Connors, Robert J. (1999): *Classical Rhetoric for the Modern Student*, 1965, 4 utg., New York & London
- Daniel, Sharan L. (2002): "Integrating Rhetoric and Journalism to Realize Publics", i: *Rhetoric & Public Affairs* vol 5 no 3, 507-524.
- Dieter, Otto Alvin Loeb (1950): "Stasis", i: *Speech Monographs* 17, November, 345-369
- Ekedahl, Nils (1999): *Det svenska Israel. Myt och retorik i Haquin Spegels predikokost*, *Studia Rhetorica Upsaliensia* 2, diss. Uppsala
- Farrell, Thomas (1999): "Knowledge, Consensus, and Rhetorical Theory" i: *Contemporary Rhetorical Theory. A Reader*, ed. John Louis Lucaites, Celeste Michelle Condit & Sally Caudill, New York, NY, 140-152
- Gaonkar, Dilip Parameshwar (1999): "Rhetoric and its Double. Reflections on the Rhetorical Turn in Human Sciences", i: *Contemporary Rhetorical Theory. A Reader*, ed. John Louis Lucaites, Celeste Michelle Condit & Sally Caudill, New York, NY, 194-212
- Goold, George P. (1976): "Introduction", i: Cicero, Marcus Tullius *De Inventione; De Optimo Genere; Topica*, med engelsk parallelltext, övers. H.M. Hubbel, Cicero in Twenty-Eight Volumes 2, The Loeb Classical Library 386 utg. George P. Goold, London & Cambridge, Mass. xi-xvii
- Hellspong, Lennart (2001): "Retoriken och den moderna vetenskapen", i: *Vetenskap och retorik. En gammal konst i modern belysning*, red. Kurt Johannesson, Stockholm, 13-28
- Johannesson, Kurt (2001): "Förord" i *Vetenskap och retorik. En gammal konst i ny belysning*, red. Kurt Johannesson, Stockholm, 7-10
- (1998): *Retorik eller konsten att övertyga*, 1990, 2 utg., Stockholm
- Johannesson, Kurt, Josephson, Olle & Åsard, Erik (1998): *Ordet är en makt. Svenska tal från Torgny Lagman till Carl Bildt*, Stockholm
- Karlberg, Maria & Mral, Birgitte (1998): *Heder och påverkan. Att analysera modern retorik*, Stockholm
- Kohrs-Campbell, Karlyn (2003): "Kvinnorörelsens retorik: en oxymoron", i: *Rhetorica Scandinavica* 27, 18-32
- Kramer, Michael R. & Olson, Kathryn M. (2002): "The Strategic Potential of Sequencing Apologia Stases: President Clinton's Self-Defense in the Monica Lewinsky Scandal", i: *Western Journal of Communication* 66(3), Summer, 347-368
- Lausberg, Heinrich (1960): *Handbuch der literarischen Rhetoric. Eine Grundlegung der Literaturwissenschaft* 1-2, München
- Lindqvist, Janne (2002): *Dygdens förvandlingar. Begreppet dygd i tillfällestryck till handelsmän före 1780*, Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet 38, diss. Uppsala
- Lifvendahl, Tove (2004): "Klappjakt på kommunister", i: *Svenska Dagbladet* 17 oktober
- Miller, John J. (2004): "Argument Efficacy: Evaluating the Public Argument of President Bill Clinton's Empeachment Crisis", i: *Argumentation and Advocacy* 40, spring, 226-245
- Nadeau, Ray (1964): "Hermogenes' On Stases: A Translation with an Introduction and Notes", i: *Speech Monographs* 31, November, 362-424
- (1959): "Some Aristotelian and Stoic influences on the Theory of Stases", i: *Speech Monographs* 26, November, 248-254
- Perelman, Chaïm (2004): *Retorikens imperium*, övers. Mats Rosengren, Stockholm/Stehag
- Quintilianus (1920): *Institutio Oratoria* in four volumes 1, med engelsk parallelltext, övers. H.E. Butler, The Loeb Classical Library 124, utg. G.P. Goold, London & Cambridge, Mass.
- Romersk retorik: Till Herennius* (1994): övers. Birger Bergh, med förord av Kurt Johannesson, Borås
- Rosengren, Mats (2003): *Doxologi. En essä om kunskap*, Åstorp
- Sigrell, Anders (2001): *Att övertyga mellan raderna. En retorisk studie om underförstådda inslag i modern retorik*, Åstorp.
- Thompson, Wayne N. (1972): "Stasis in Aristotle's Rhetoric", i: *Quarterly Journal of Speech* 58, 134-141
- Vetenskap och retorik. En gammal konst i ny belysning* (2001): red. Kurt Johannesson, Stockholm
- Vossius, Gerhard (1990): *Elementa rhetorica* på svenska, 1626, övers. och utg. Stina Hansson, Meddelanden från litteraturvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet 5, Göteborg

TV-program

- SVT 28.9.2004: "Vänsterns historieförfälskning" i *Uppdrag granskning*
- SVT 5.10.2004: "Vänsterpartiet del 2 - om Lars Ohly" i *Uppdrag granskning*